

Odpovědnost za škodu způsobenou v důsledku pracovního úrazu nebo provozní nehody při provádění odběrů vzorků vod

Liability for Damage Caused by an Accident at Work or Operational Accidents in Implementing Water Sampling

JUDr. Petr Kožmín¹

Ing. Jakub Marek¹

RNDr. Mgr. Petr Adolf Skřehot, Ph.D.²

RNDr. Ing. Marcela Skřehotová¹

¹ERGOWORK s.r.o.

Raichlova 2659/2, 155 00 Praha

²Znalecký ústav bezpečnosti a ochrany zdraví, z.ú.

Divišova 235, 503 02 Pardubice

ergowork@ergowork.cz, zuboz@zuboz.cz

Abstrakt

Tento příspěvek shrnuje výsledky právní analýzy zaměřené na problematiku pracovních úrazů a provozních nehod, které mohou vzniknout v souvislosti s odběry vzorků vod v praxi. Tyto události se dotýkají nejen ochrany života a zdraví vzorkařů, ale také otázek odpovědnosti za takto vzniklé škody. Pro lepší přehlednost článek zachycuje dvě ilustrační situace, které se v aplikační praxi vyskytují nejčastěji. Východiskem jejich analýzy bylo vymezení formálních právních vztahů mezi jednotlivými subjekty, které jsou za daných situací činnostmi vzorkařů dotčeny. Následně byly posouzeny otázky týkající se objektivní odpovědnosti za pracovní úraz vzorkaře, případně dalších osob. V neposlední řadě byla pozornost věnována také stanovení, kdo a v jaké míře bude povinen hradit případnou majetkovou škodu způsobenou vzorkařem při práci, respektive nemateriální škodu vzniklou v důsledku úrazu nebo smrti vzorkaře, případně další (třetí) osoby.

Klíčová slova

Odpovědnost za škodu, pracovní úraz, provozní nehoda, vzorkování vod, vzorkař.

Abstract

This paper summarizes the results of the legal analysis focused on the issue of work-related accidents and traffic accidents that may arise in connection with the water sampling in practice. These events affect not only the life and health protection sampler, but also questions of liability for the resulting damage. For better clarity article illustration depicts two situations, which in practice Application occur most frequently. The starting point of the analysis was to define the formal legal relationship between the various entities that are under the given circumstances activities sampler affected. Subsequently investigate issues relating to strict liability for an accident at work sampler, or other persons. Finally, attention was also paid to determine who and how much will be required to pay any property damage caused sampler at work, or non-material damage resulting from injury or death sampler, or other (third) parties.

Keywords

Liability for damage, Work injury, Operating accident, Water sampling, Sampler.

Úvod

Jakákoliv škoda na zdraví osob, majetku nebo životním prostředím je nežádoucím aspektem každé lidské činnosti. V rovině pracovních právních vztahů lze za škodu považovat vznik pracovního úrazu

(tj. poškození zdraví při plnění pracovních úkolů zaměstnanci nebo v přímé souvislosti s ním), případně provozní nehodu, vznikající v souvislosti s používáním strojních a technických zařízení (tj. jakékoli jejich poškození nebo sekundární dopady). Jakákoliv škoda má vždy negativní důsledky. Patrně nejpalcivějším atributem je ekonomický dopad na chod firmy (zaměstnavatele). V tomto směru jsou zaměstnavatelé povinni vynaložit veškeré možné úsilí, aby bylo škodám zabráněno. Pokud k nim ale přeci jen dojde, pak je nutné, aby jejich důsledky byly co nejmenší. V tomto případě je tedy nutné, aby měly firmy důsledně nastaveny procesy provádění pracovních činností (stanovení pracovních postupů, způsoby vysílání zaměstnanců na pracovní cesty, připravenost na výskyt mimořádných jevů apod.) a od všech zaměstnanců bylo striktně vyžadováno jejich dodržování.

Tento článek je zaměřen nejen na vznik pracovních úrazů u osob vykonávajících povolání „vzorkař“, resp. příbuzných profesí, resp. provozních nehod vzniklých v přímé souvislosti s prováděním odběrů vzorků, ale také odpovědností za takto vzniklé škody. Po obsahové stránce článek zahrnuje dvě faktické situace, které jsou v praxi obvyklé.

Situace 1: Subjekt A (například znečišťovatel) si objedná provedení odběru vzorků vod u subjektu B, který vyšle svého zaměstnance na odběrové místo, které se nachází na pozemku vlastněném objednatel (tj. je formálně jeho pracovištěm).

Situace 2: Subjekt A (například znečišťovatel) si objedná provedení odběru vzorků vod u subjektu B, který vyšle svého zaměstnance na odběrové místo, které se nachází na pozemku vlastněném subjektem C (například stát prostřednictvím správce povodí nebo soukromý subjekt).

Východiskem je vymezení formálních právních vztahů mezi jednotlivými subjekty. Dále byly posouzeny otázky týkající se objektivní odpovědnosti za pracovní úraz vzorkaře, případně dalších osob (např. z řad veřejnosti). Taktéž byla pozornost věnována stanovení, kdo a v jaké míře bude hradit případnou majetkovou škodu způsobenou vzorkařem při práci, resp. nemateriální škodu vzniklou v důsledku úrazu nebo smrti vzorkaře, případně další (třetí) osoby.

Odpovědnost za pracovní úraz nebo jiné poškození zdraví vzorkaře, poškození zdraví jiných fyzických osob a odpovědnost za škodu způsobenou vzorkaři

Odpovědnost za pracovní úraz vzorkaře

Odpovědnost za pracovní úraz zaměstnance, v tomto případě vzorkaře, nese vždy jeho zaměstnavatel (tj. firma A - viz výše), a to bez ohledu na skutečné místo výkonu práce. Uvažujme situaci, kdy je vzorkař vyslán svým zaměstnavatelem na pracovní cestu na pracoviště, které se nachází ve firmě B nebo C (viz výše). V případě, že se stane pracovní úraz na pracovišti firmy B, tato firma pracovní úraz zaevduje a oznámí jej zaměstnavateli vzorkaře (tj. firmě A). V případě, že se úraz stane na pracovišti firmy C, tato se o úrazu obvykle ani nedozví, a tedy ani nijak nekoná. Ne vždy je však tento postup formálně správný.

Zaměstnavatel zraněného vzorkaře je nicméně vždy povinen pracovní úraz vyšetřit a přijmout opatření proti jeho opakování. Po doléčení vzorkaře jej pak také odškodní, a to způsobem jako v případě běžného pracovního úrazu. Zde podle ustanovení § 269 zákoníku práce [1] platí, že zaměstnavatel je povinen nahradit

zaměstnanci škodu nebo nemajetkovou újmu vzniklou pracovním úrazem, jestliže škoda nebo nemajetková újma vznikla při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Plněním pracovních úkolů je mj. výkon pracovních povinností vzorkaře vyplývajících z pracovního poměru a z případných dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr, jiná činnost vykonávaná na příkaz zaměstnavatele a činnost, která je předmětem pracovní cesty. Takto lze zjednodušeně popsat standardní postup, který je odborně veřejnosti jistě dobře znám.

Obr. 1 Odběr vzorků na jezu s rizikem pádu a utonutí

Odpovědnost za úraz nebo poškození zdraví jiné fyzické osoby

Jiná situace je, pokud vzorkař při výkonu své pracovní činnosti způsobí úraz (poškození zdraví) jiné fyzické osobě. I v tomto případě za úraz (poškození zdraví) odpovídá zaměstnavatel vzorkaře. Zde se uplatní občanskoprávní předpisy, zejména ustanovení § 2914 občanského zákoníku [2], kde je mj. uvedeno, že kdo při své činnosti použije zaměstnance, nahradí škodu jím způsobenou, jako by ji způsobil sám a hradí se skutečná škoda. V případě porušení pracovníprávních předpisů, předpisů o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci vzorkařem, může po vzorkaři jeho zaměstnavatel požadovat náhradu jím způsobené škody, a to v souladu s ustanovením § 250 zákoníku práce [1]. V případě zjištění vzniku závažných následků, například tím, že vzorkař porušením právních a ostatních předpisů v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci způsobí těžkou újmu na zdraví nebo ublížení na zdraví z nedbalosti jiné fyzické osobě, není vyloučeno posuzování jeho jednání v souladu s ustanoveními § 147 a § 148 trestního zákoníku [3]. Bude-li vzorkař v těchto případech soudem shledán vinným, hrozí mu trest odnětí svobody na 6 měsíců až 4 roky nebo peněžité trest, bude-li se jednat o těžkou újmu na zdraví jedné osoby, anebo odnětí svobody až na 8 let, bude-li se jednat o těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob. Soud v těchto případech vždy vychází především z důkazů, které prokazují míru zavinění obviněného, respektive porušení zákonů o bezpečnosti práce nebo dopravy anebo hygienické zákony z jeho strany.

Odpovědnost za jinou škodu na zdraví způsobenou vzorkaři

Pokud bude vzorkaři způsobena při výkonu práce tzv. jiná škoda na zdraví, např. vzorkař se nadýchá nebezpečných látek, utopí se apod. (ovšem nebude se jednat o pracovní úraz), bude se takový případ řešit dle ustanovení § 265 zákoníku práce [1]. V takovém případě je zaměstnavatel povinen nahradit zaměstnanci škodu, která mu vznikla při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, byť se tak stalo porušením povinností vyplývajících z právních předpisů, anebo úmyslným jednáním proti dobrým mrávům. Zde platí obecná povinnost zaměstnavatele nahradit škodu, která má tzv. subsidiární charakter, tzn. že se uplatňuje ve všech případech,

kdy nejsou splněny předpoklady povinnosti nahradit škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání. Tato obecná povinnost zaměstnavatele nahradit škodu je úplná a neexistuje možnost jeho zproštění. Možné je pouze omezení této povinnosti zaměstnavatele v případě, že škodu evidentně zavinil také poškozený zaměstnanec.

Odpovědnost za škodu způsobenou vzorkařem zaměstnavateli, případně jiné fyzické nebo právnické osobě

Odpovědnost za škodu způsobenou zaměstnavateli vzorkařem

Vzorkař při výkonu své pracovní činnosti může svému zaměstnavateli způsobit škodu. Zde podle ustanovení § 250 zákoníku práce [1] platí obecná povinnost zaměstnance nahradit zaměstnavateli způsobenou škodu. Vzorkař je povinen nahradit zaměstnavateli škodu, kterou mu způsobil zaviněným porušením povinností při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním. Předpokladem vzniku obecné odpovědnosti vzorkaře nahradit škodu způsobenou zaměstnavateli je:

- porušení povinností vyplývajících z právních předpisů vzniklé při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním, nebo porušení vzniklé úmyslným jednáním proti dobrým mrávům,
- vznik škody,
- příčinná souvislost mezi porušením povinností vzorkařem a úmyslným jednáním proti dobrým mrávům,
- zavinění vzorkaře.

Pokud je škoda způsobena také porušením povinností ze strany zaměstnavatele, povinnost vzorkaře nahradit škodu se může poměrně omezit (snížit). Platí, že zaměstnavatel vzorkaře je povinen mu prokázat jeho zavinění mimo případy, kdy se jedná o schodek na svěřených hodnotách, které je zaměstnanec povinen vyúčtovat, nebo když se jedná o ztrátu svěřených věcí. Při obecné povinnosti je vzorkař povinen nahradit zaměstnavateli skutečnou škodu, a to v penězích, pokud škodu neodčiní uvedením v předešlý stav. Výše náhrady škody způsobené z nedbalosti požadovaná na vzorkaři nesmí přesáhnout částku 4,5-násobku jeho průměrného výdělku, dosažovaného před způsobením škody. Toto omezení však neplatí, pokud byla škoda způsobena v opilosti nebo po zneužití jiných návykových látek. Dále to neplatí, pokud byla škoda způsobena úmyslně, v tomto případě může zaměstnavatel po vzorkaři požadovat i náhradu jiné škody, např. ušlý zisk.

Vzorkař však může svému zaměstnavateli způsobit i škodu ztrátou svěřených věcí podle ustanovení § 255 zákoníku práce [1]. V takovém případě je povinen nahradit zejména škodu vzniklou ztrátou nástrojů, ochranných pracovních prostředků a podobných jiných věcí, které mu zaměstnavatel prokazatelně svěřil (tj. existuje o tom písemný doklad). Dále platí, že věc, jejíž cena přesahuje 50 000,- Kč, smí být zaměstnanci svěřena jen na základě dohody o odpovědnosti za ztrátu svěřených věcí a tato musí být uzavřena písemně. Předpokladem vzniku povinnosti nahradit škodu je:

- vznik škody,
- písemné potvrzení o převzetí svěřené věci (písemná dohoda o odpovědnosti za ztrátu svěřené věci),
- zavinění vzorkaře.

Vzorkař při náhradě škody hradí celou škodu bez omezení. Předpokládá se však existence jeho zavinění. Pro zproštění se odpovědnosti musí vzorkař prokázat, že škoda vznikla bez jeho zavinění, tedy, že on tuto ztrátu nezavinil. V případě, že se prokáže, že ji zavinil pouze zčásti, respektive, že škoda vznikla také zaviněním další osoby, výše náhrady škody se snižuje podle míry jeho zavinění. Určení této míry je ale značně problematické a de facto musí být výsledkem dohody mezi vzorkařem a zaměstnavatelem. V opačném případě musí rozhodnout soud na návrh jedné ze stran sporu, tedy občanskoprávní cestou.

Odovědnost za škodu způsobenou vzorkařem jiné osobě při výkonu pracovní činnosti

Pokud vzorkař při výkonu své práce způsobí škodu jiné fyzické nebo právnické osobě, posuzuje se tato škoda podle občanského zákoníku a takto se i řeší. Škodu takto způsobenou hradí jeho zaměstnavatel v souladu s ustanovením § 2914 občanského zákoníku [2]. V případě, že vzorkař tuto škodu způsobí zaviněným porušením pracovněprávních předpisů nebo předpisů zaměstnavatele, může zaměstnavatel po vzorkaři vymáhat náhradu této škody podle ustanovení § 250 zákoníku práce [1] - viz výše.

Odovědnost za škodu způsobenou vzorkařem - excés

Pokud vzorkař způsobí škodu jiné osobě, která nesouvisí s výkonem jeho pracovní činnosti, bude se jednat ze strany vzorkaře o takzvaný excés. Tento bude řešen občanskoprávní, případně trestněprávní cestou a zaměstnavatel za tuto škodu neponese žádnou odpovědnost. V tomto případě bude za vzniklou škodu zcela odpovědný vzorkař, který bude sám hradit vzniklou škodu, případně se na její náhradě bude podílet více osob, podle podílu svého zavinění. Na tuto škodu se ustanovení § 250 zákoníku práce [1] nevztahuje a postupuje se zcela dle občanského zákoníku [2].

Závěr

Charakter práce vzorkaře zahrnuje značné množství nebezpečných situací, do kterých se vzorkař může dostat (od práce na loďce, přes pohyb v proudy řeky až po práci ve výšce přímo nad vodou, na zamrzlé hladině apod.). Místo výkonu práce vzorkaře se vyskytuje zpravidla mimo jeho běžné (trvalé) pracoviště, a to nejen na pracovištích zaměstnavatelů-zákazníků, ale také na veřejně přístupných místech v majetku třetích osob (např. správců povodí, tj. státu).

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem je patrné, že ke vzniku pracovního úrazu, provozní nehody, nebo i poškození majetku cizí osoby, může dojít relativně často a z různých příčin. Variabilita možných situací je opravdu široká a z výše uvedeného je zřejmé, že řešení mnoha z těchto případů nemusí být z právního hlediska vždy jednoduché, a tedy ani levné. Proto bezesporu nejefektivnějším opatřením zůstává účinná prevence, která dokáže předcházet příležitostem vzniku těchto nežádoucích situací. V této souvislosti lze apelovat zejména na jednoznačné a pečlivě zpracované pracovní postupy, řádné poskytování osobních ochranných pracovních prostředků vzorkařům, náležité školení vzorkařů o BOZP, jakož i provádění jejich praktického zácviku zohledňující specifická rizika vztahujících se k odběrům vzorků za různých situacích.

Závěrem je potřeba zdůraznit, že otázka odpovědnosti za škodu způsobenou v důsledku pracovního úrazu nebo provozní nehody dnes již obvykle nesouvisí s posouzením míry zavinění zaměstnance či zaměstnavatele, ale především s posouzením kvality vnitřních procesů zaměstnavatele na straně jedné a s důsledností zaměstnance při plnění svých pracovních povinností (tj. dodržováním právních a ostatních předpisů) na straně druhé. Soudy si jsou dobře vědomy, že vyjma ojedinělých jevů, které lze připsat tzv. zásahům vyšší moci, náhody ani nešťastné okolnosti neexistují. Vždy však existuje odpovědná osoba, případně viník daného stavu (ne vždy se tedy musí jednat o tutéž osobu!), který může být po právu potrestán. Toto je potřeba brát skutečně vážně a na případné úrazy nebo provozní nehody se náležitě připravit, a to i tehdy, kdy si myslíme, že vzniknout vůbec nemohou. Ostatně ne nadarmo se říká, že štěstí přeje připraveným.

Poděkování

Výsledky publikované v tomto článku vznikly v rámci řešení výzkumného projektu TD03000017 „Kritéria a požadavky na způsobilost osob oprávněných ke vzorkování vod“, který je spolufinancován Technologickou agenturou ČR. Uvedený projekt

řeší konsorcium tvořené Výzkumným ústavem vodohospodářským T.G. Masaryka, v.v.i., firmou ERGOWORK s.r.o. a Znaleckým ústavem bezpečnosti a ochrany zdraví, z.ú.

Použitá literatura

- [1] Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
- [2] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- [3] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.